

30.05.2023

**ANKARA
TİCARET BORSASI
Basın Bürosu**

GÜNLÜK BASIN ÖZETLERİ

**30 Mayıs 2023
Salı**

RESMÎ GAZETE’DE BUGÜN

30 Mayıs 2023 Salı

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

YÖNETMELİKLER

- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik
- İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

YARGI BÖLÜMÜ

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

- Anayasa Mahkemesinin 23/2/2023 Tarihli ve 2019/7991 Başvuru Numaralı Kararı
- Anayasa Mahkemesinin 23/2/2023 Tarihli ve 2021/17663 Başvuru Numaralı Kararı
- Anayasa Mahkemesinin 23/2/2023 Tarihli ve 2021/33759 Başvuru Numaralı Kararı

Amonyakta by-pass operasyonu

Dünyanın ve Türkiye'nin en önemli amonyak tedarikçisi Rusya, "Odesa hattının yerine geçebilecek ve amonyak ticareti açısından yeni bir pencere açacak" dediği bir proje üzerinde çalışıyor.

EVİRİM KÜÇÜK

Rusya'nın geçtiğimiz yıl Ukrayna'yı işgali, temel gıda mahsulleri ve gübre pazarlarında küresel aksamaları tetikleyerek dünya çapında gıda güvenliğine tehdit yarattı. Her ne kadar gübre fiyatları talep baskısıyla geçen yıla kıyasla daha ılımlı hale gelse de birçok düşük ve orta gelirli ülkede yerel fiyat seviyeleri yüksek olmaya devam ediyor. Bu ortamda gübre ve amonyak üretimde söz sahibi Rusya'dan tedarikin sürmesi önemli bir faktör olarak görülürken, Rus üreticiler amonyak ihracatında dünyaya açılan yeni bir kapı peşinde.

Karadeniz'de yeni bir terminal açılacak

Tahıl Girişimi kapsamında Ukrayna'daki boru hattından Rus amonyak sevkiyatının Kiev yönetimince engellendiğini iddia eden Rus üreticilerin, Ukrayna'yı saf dışı bırakacak alternatif bir rota üzerinde çalıştığı belirtiliyor. Reuters'ın haberine göre, Rusya'nın en büyük Uralchem, Karadeniz yakınlarında bir amonyak ihracat terminali açarak Ukrayna üzerinden geçen ancak şu an atıl durumdaki Odesa boru hattının önemini azaltmayı hedefliyor. Rusya, Batı yaptırımlarının küresel tahıl ve gübre ihracatını engellediği konusunda uyarıyor ve geçen yıldan beri atıl durumda olan Odesa limanına bir boru hattı aracılığıyla amonyak tedariki için bastırıyor.

Taman'da hedef yılda 3.5 milyon ton amonyak sevk etmek

Uralchem CEO'su Dmitri Konyaev, ilk inşaat aşaması 2023'ün sonunda Rusya'nın güneyindeki Taman Yarımadası'nda tamamlanacak olan özel bir amonyak terminalinin Odesa boru hattının yerine geçebileceğini söyledi. Konyaev, "Bu, daha önce Odesa'da sağlanan amonyak aktarma hacimlerinin yerini alabilir. Ama aynı zamanda Rus üreticilere, amonyak sevkiyatı ve ticareti açısından yeni bir pencere açacak" dedi. İlk aşamada, Taman terminali yılda 1.5 milyon ton amonyak ve 2025'in sonuna kadar 3.5 milyon ton amonyak ile 1.5 milyon ton üre elleçleme kapasitesine sahip olacak.

Yıllık ihracatı 10 milyon tondan fazla

- Rusya, Dünya Bankası verisine göre, 2021'de en çok gübre ihraç eden ülke oldu
- Çin, Suudi Arabistan, Umman ve Mısır diğer büyük üreticiler.
- Ülkenin amonyak üretimi 2019 yılında yaklaşık 12.5 milyon ton olarak gerçekleşti ve 2020 itibariyle yıllık ihracat 10 milyon tonun üzerine çıktı.
- Uralchem, gübre pazarında dünyanın en büyük oyuncularından biridir. Ancak Konyaev, Rusya'nın gübre ihracatının 2022'de yüzde 10-15 düştüğünü, Uralchem'in ihracat hacimlerinin ise muhtemelen dörtte 1, hatta üçte 1 oranında azaldığını söyledi.
- Rusya amonyak piyasasının en büyük oyuncuları arasında Togliattiazot, EuroChem, PhosAgro, Acron, ve Azot Novomoskovsk gibi şirketler da yer alıyor.

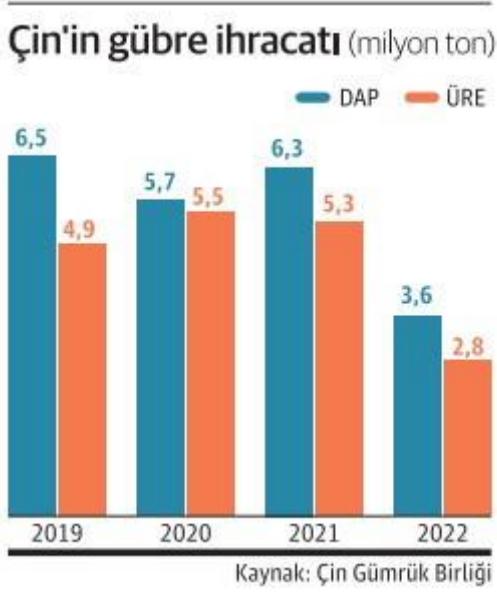
Türkiye, Rus amonyağının en önemli pazarlarından

Rusya'nın amonyak ihracatı en çok Türkiye, Avrupa Birliği ülkeleri, Çin ve Hindistan gibi ülkelere yapılıyor. Güney Kore de önemli ihracat pazarları arasında bulunuyor. Türkiye'de birçok şirket Rusya'dan amonyak ithal ediyor. Bunlar arasında Toros Gübre, Gübre Fabrikaları T.A.Ş., Eti Bakır A.Ş. ve Yaraş A.Ş. gibi şirketler bulunuyor. Türkiye, Rusya'nın yanında Ukrayna, Romanya ve Bulgaristan gibi ülkelere de ithalat yapmakta. Ülkemizin 2020 yılı rakamlarına göre amonyak ithalatı 1.4 milyon ton olarak gerçekleşti. Amonyak; Türkiye'de gübre, kimya, gıda ve tekstil endüstrilerinde kullanılıyor.

YILBAŞINDAN BU YANA %60-70 GERİLEDİ

Amonyak fiyatında en büyük düşüş Ortadoğu'da yaşandı Platts tarafından değerlendirilen küresel amonyak fiyatları, üretim hammaddesi doğalgazın fiyatının zayıflaması ve durgun talebin yansması olarak yılbaşından bu yana yüzde 60 ila yüzde 70 oranında düştü. Gri amonyak nispeten daha ucuzken, 2023'ün başından bu yana mavi amonyak değerinde de belirgin bir gerileme dikkat çekiyor. Değer düşüşünün en büyük olduğu bölge Ortadoğu. Ocak ayından bu yana gri amonyak fiyatı burada yüzde 70 düşerken, FOB mavi amonyak değerlemesi yüzde 69 geriledi. Karadeniz, ABD Körfez Kıyısı ve Uzakdoğu Asya, bir sonraki en

ucuz amonyak kaynağı bloğunu oluşturuyor. CFR Kuzeybatı Avrupa spot fiyatları ise yılın başından bu yana yaklaşık yüzde 60 düşüşle 400 dolar/ton seviyesinin altına indi.

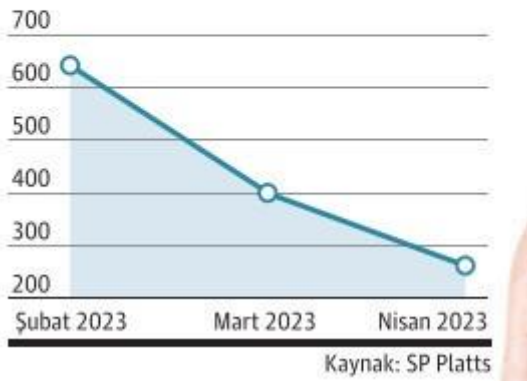
Amonyak fiyatı geriliyor

(Gri amonyak, FOB Ortadoğu, \$/ton)

Şubat 2023: 628,50

Mart 2023: 401,30

Nisan 2023: 264,44 (-%34,1 aylık)

%34

AMONYAK FİYATINDA 1 AYLIK DÜŞÜŞ

1.4 MİLYON TON

TÜRKİYE'NİN YILLIK AMONYAK İTHALATI

12,5 MİLYON TON

RUSYA'NIN YILLIK AMONYAK ÜRETİMİ

Denizli, TOBB yönetiminde temsil için harekete geçti

Ankara'da güçlü bir lobi oluşturmak isteyen Denizli iş dünyası, gözünü yarın gerçekleşecek TOBB seçimine dikti. Kentin iş dünyası temsilcileri, TOBB Yönetimi Kurulu'nda temsiliyet hedefliyor.

NİHAT DELİBAŞI / DENİZLİ

Cumhurbaşkanlığı ve genel seçimlerin tamamlanmasının ardından ekonomi konularına yoğunlaşan iş dünyasını bir seçim daha bekliyor. İş dünyasının en büyük çatı örgütü Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) yarın gerçekleşecek seçimlerinde ise liste heyecanı kendini göstermeye başladı. Genel seçimlerde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) 2 temsilci göndererek, Ankara'da etkin bir lobiye sahip olma yönünde iradesini ortaya koyan Denizli iş dünyası, TOBB Yönetim Kurulu'nda temsiliyet için harekete geçti.

Denizli Sanayi Odası eski Başkanı Müjdat Keçeci, geçmiş dönemlerde TOBB yönetiminde dönemin Denizli Ticaret Odası Başkanı Necdet Özer'in yönetime girmesi için feragatte bulunduğunu hatırlatarak, "Denizli'de 3 odamızın başkanı da TOBB yönetiminde yer almayı hak ediyor. Ancak benim gönlüm ve isteğim DSO Başkanı Selim Kasapoğlu'ndan yana" dedi.

Müjdat Keçeci:

Denizli’de 3 odamızın başkanı da TOBB yönetiminde yer almayı hak ediyor.

Uğur Erdoğan:

Önemli olan Denizli iş dünyasının TOBB yönetiminde temsil edilmesi.

İbrahim Tefenlili:

Denizli iş dünyası isimden bağımsız TOBB yönetiminde temsil edilmeli.

Nuri Turgut:

Ankara’da karar vericiler noktasında çok daha güçlü olmamız lazım.

Lobi gücü oluşturmak için çalışmalıyız

Denizli Sanayici ve İş İnsanları Derneği (DESİAD) Başkanı Nuri Turgut ise Denizli’nin yarattığı katma değerle 170’e yakın ülkeye ihracat yapan öncü bir kent olmasına rağmen devlet imkanlarından yeterince faydalanamamasına lobi eksikliğinin yol açtığına dikkat çekti. Turgut, “Bu kadar çalışkanlığa lobi faaliyetimiz eksik. Ankara’da karar vericiler noktasında çok daha güçlü olmamız lazım. Bütün STK’ların ve odaların Denizlili çatısı altında biraraya gelmesi lazım. Bu noktada eksikimiz lobicilik. TOBB, Türk ekonomisinde ve siyasetinde güçlü bir yere sahip. Önce genel seçimler, ardından TOBB seçimleri ile bu dönemin başlangıç olması güzel bir çoban ateşi. İnşallah bunun devamı gelir ve birkaç yıl sonra kentimiz çok daha güzel noktalarda olur. Ankara’da lobi gücüne ihtiyacımız var. Bu nedenle Denizli iş dünyası temsilcilerinin önce mecliste ardından TOBB’da temsili için DSO Başkanı Selim Kasapoğlu’na desteğimiz tam” dedi.

Oda başkanları hemfikir

Denizli Ticaret Borsası (DTB) Başkanı İbrahim Tefenlili, Denizli iş dünyasının TOBB Yönetim Kurulu’nda temsili konusunda diğer oda başkanları ile fikir birliği içinde olduklarını söyledi. Tefenlili, “Denizli iş dünyası isimden bağımsız TOBB yönetiminde temsil edilmeli. Bu konudaki temas ve görüşmelerimiz devam ediyor” diye konuştu.

Denizli Ticaret Odası Başkanı Uğur Erdoğan da Denizli’nin TOBB’da temsili konusunda başkanların ortak düşüncede olduklarını dile getirdi. Erdoğan, “Önemli olan Denizli iş dünyasının TOBB yönetiminde temsil edilmesi, ismi Uğur olmuş, Ali olmuş farketmez” diye konuştu.

Ekonomide köklü değişim yok öncelik enflasyon ve liralafşma

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın tekrar bu göreve seçilmesiyle birlikte ekonomi yeniden gündemin ilk sırasına yerleşirken, mevcut politikalarda köklü değişiklik beklenmiyor.

HÜSEYİN GÖKÇE / ANKARA

Seçimin ardından tüm dikkatler, AK Parti iktidarının uygulanan ekonomi programının temelini oluşturan 'faiz' politikasında değişim olup olmayacağına odaklandı. Seçim öncesi hazırlanan 486 sayfalık beyannamede, mevcut ekonomi politikalarının süreceğine dair ifadeler sıkça yer alırken, temel tartışma konusu olan faiz politikasına ilişkin en küçük atıf dahi yer almıyor.

Beyanname özetle, fiyat istikrarı, enflasyonun indirilmesi, reel sektörün finansmana erişimi, yerli üretimin artırılarak cari açığın azaltılması gibi taahhütler içerirken, liralafşmanın süreceğine vurgu yapılıyor. Ayrıca, finansal mimarı ve altyapının güçlendirilmesi için özel bir program hazırlığından bahsediliyor. Ayrıca, memur ve emekli maaşlarına enflasyon farkının yanı sıra büyüme farkının da verileceği beyannamede yer alıyor.

ÜRETİM VE İHRACAT

"İhracatta bölgesel bağımlılık azaltılacak"

- 2022 yılı sonu itibarıyla 254,2 milyar dolar olan ihracatımızı 2028 yılında en az 400 milyar dolara yükseltilecek.
- Rekabet gücü yüksek, yüksek katma değerli ve markalı ihracatı odağına alan politikalarımıza hız verilecek.
- Katma değerli ve yüksek teknolojlili ve çevre dostu ürünlerin ihracat içindeki payını artırılacak, ihracatta bölgesel bağımlılığı azaltarak ürün ve pazar çeşitlendirmesi desteklenecek.
- Emisyon Ticaret Sistemi'nin (ETS) hayata geçmesiyle ilgili sektörlerin rekabetçiliğini de dikkate alacak politikalar uygulanacak, AB ile uyumlu ETS oluşturulmasını sağlanacak.
- Yeni ihracatçıların oluşturulması, mevcut ihracatçıların pazarlarının geliştirilmesinin teşvik edilmesi sürdürülecek.
- Uzay ve havacılık, çip, elektronik, yapay zeka, biyoteknoloji, sentetik biyoloji, aşı, ilaç ve tıbbi cihaz sektörleri başta olmak üzere, kamu-özel sektör işbirliklerine hız kazandırarak, mega yatırım projelerini hayata geçirilecek.
- Kamu alımları ve proje bazlı teşvik politikalarını kullanarak seçici bir yaklaşımla ara malı ithalatına olan bağımlılık azaltılacak.

ENFLASYONLA MÜCADELE

“Reel sektöre hedef odaklı uygun finansman imkanı”

- Bir taraftan büyüme ve istihdam dostu politikaları sürdürürken, diğer yandan enflasyon ile mücadelemizi kararlı bir şekilde devam ettirecek, enflasyon tek haneli rakamlara indirilecek.
- Fiyat istikrarına yönelik yatırım-istihdam-üretim-ihracat hedefleri doğrultusunda reel sektöre uygun maliyetlerle hedef odaklı finansman imkânı sürdürülecek.
- Finansal enstrümanları daha da geliştirerek TL cinsi tasarrufları artırılacak.
- Fiyat istikrarını ve adil gelir dağılımını gözeterek şekilde para, maliye ve gelirler politikalarında daha da güçlü bir eşgüdüm sağlanacak.
- Tarımsal üretim, verimlilik ve lojistik planlamasını daha da güçlendirip, gıda arz güvenliğini sağlanacak, gıda fiyatlarındaki oynaklığın önüne geçilecek.
- Enerjide dışa bağımlılığı azaltıcı politikalara paralel bir şekilde vatandaşlara yansıyan enerji maliyetlerinde düşüş sağlayıcı bir yaklaşım sergilenecek.

“Maaşlara enflasyon artı refah payı”

- Enflasyonun dar gelirli vatandaşlarımız üzerindeki olumsuz etkisini giderecek politikalara hız kazandırılacak.
- Gelir düzeyi düşük vatandaşların harcama kompozisyonu içinde önemli bir yer tutan kira harcamalarını düşürmeye dönük olarak sosyal konut projelerine devam edilecek.
- Yönetilen-yönlendirilen fiyatların hedef enflasyona göre belirlenmesiyle enflasyonda atalet azaltılacak.

- Çalışanlar ile emeklilerin satın alma güçlerinin korunmasına yönelik adımlar atmaya devam edilecek.
- Memurların, işçilerin ve emeklilerin aylıklarına 2023 ve 2024 yıllarında enflasyonun üzerinde en az büyüme oranında refah payı artışı verilecek.

FİNANSAL PİYASALAR

“Finansal mimarı ve altyapının güçlendirilmesi”

- Bankacılık dışı finansal unsurları çeşitlendirerek finans sektöründe bankacılığın payı uluslararası normlara yakın seviyelere getirilecek.
- İyi projesi olup finansal imkâna sahip olmayan kesimleri destekleyici finansal mekanizmaları geliştirilecek.
- Uluslararası alanda oluşan eğilimler ve fırsatlar ile ulusal ihtiyaçlar dikkate alarak Finansal Mimari ve Altyapının Güçlendirilmesi Programı hazırlandı.
- Program kapsamında eylemler; sermaye piyasaları, sigortacılık, katılım finans, sürdürülebilir finans, finansal teknolojiler, risk yönetimi ve finansal eğitim olarak 7 tema altında toplandı.
- Finansal hizmetlerde dijital teknolojilerin artan payını dikkate alınarak fintek uygulamaları yaygınlaştırarak, hizmet kalitesi artırılacak.
- 2,1 trilyon dolar büyüklüğündeki “helal ekonomi”nin imkânlarından yararlanmak ve vatandaşların ihtiyaçlarına cevap verebilmek için katılım finansı güçlendirilecek.
- Müstakil bir Katılım Finans Kanunu hazırlanarak çeşitli kanunlar altında düzenlenen katılım finans sektörü tek bir çatı altında toplanacak ve katılım finans altında yer alan tüm sektörlerle yönelik uluslararası standartlarda Merkezi Danışma Kurulu hayata geçirilecek.
- Katılım finans derecelendirmesi sistemi hayata geçirilecek.

“BASEL III 2025 yılında tam uygulamaya geçecek”

- Basel Komitesi’nin 2023 yılı başında uygulamaya koymayı planlandığı “Basel III Final” düzenlemesine uyum sağlanması için bankacılık mevzuatında gerekli değişiklikler yapılacak ve Avrupa Birliği’ne paralel olarak 2025 yılında tam uygulamaya geçilecek.
- Sürdürülebilir finansman imkânlarının geliştirilmesini teminen Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ESG) piyasalarına katılmayı hedefleniyor. Bu kapsamda Kalkınma ve Yatırım Bankası ile Eximbank uluslararası en iyi uygulama örneklerini dikkate alarak güçlü bir kurumsal reform sürecine tabi tutulacak.
- Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum kapsamında yeşil bankacılık uygulamalarının geliştirilmesi için strateji oluşturulacak.

ÖZELLEŞTİRME-HALKA ARZ

“Kamu gelirleri sermaye piyasası araçlarıyla vatandaşlarla paylaşılacak”

- Kamu Sermayeli İşletmeleri yeniden yapılandırarak kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde halka arza hazır hale getirecek, TL cinsi varlıklara yatırımı cazip kılınacak.
- Projeler geliştirmek suretiyle atıl kamu taşınmazlarına katma değer katacak ülke ekonomisine katkı sunmaya devam edilecek.
- Özelleştirme kapsam ve programında bulunan taşınmaz portföyünü klasik özelleştirme yöntemleri dışında sermaye piyasası araçları kullanarak değerlendirecek, kamuya ait taşınmazlar ile altyapı tesislerinin gelirlerini yatırımcı vatandaşlar ile paylaşılacak.

YURTDIŞI LOJİSTİK

“İhraç ürünleri 24-72 saat içinde ulaştırılacak”

- Hedef pazarlarda Yurtdışı Lojistik Dağıtım Ağları (YLDA) kurulumları desteklemeye devam edilecek. Bu yolla, ihraç ürünlerimizin son alıcısına 24 ila 72 saat içerisinde ulaştıracak, ihraç yüklerimizin konsolide edilerek taşınmasını ve taşımacılık maliyetlerimizin yaklaşık yüzde 20 oranında azalması sağlanacak.
- Dış ticaret kapasitesinin artırılması ve ülkemizin ticaret üssü olması hedefi doğrultusunda deniz veya havayolu ile gelen eşyanın gümrük işlem süreçlerinde elektronik entegrasyonu yaygınlaştırılacak.

Enflasyon hesaplamasına doğal gaz ayarı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), doğal gazın bir ay ücretsiz verilmesi nedeniyle mayıs ayında TÜFE hesabında "sıfır fiyat" yönteminin uygulanacağını duyurdu.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), mayıs ayı TÜFE hesaplanmasında doğal gaz için "sıfır fiyat" yöntemi uygulanacağını açıkladı.

2023 Haziran ve 2024 Mayıs arasındaki TÜFE hesaplamasında ise 25 metreküpe kadar doğal gaz tüketimi için yapılacak indirim dikkate alınacak. TÜFE hesaplaması, 25 metreküp üstündeki doğal gaz için ödenen fiyat dikkate alınacak.

TÜİK, bu değişikliğin mayıs ayı enflasyonunu kuvvetli bir şekilde indireceğini, ancak doğal gaz tüketiminin artacağı yıl sonuna doğru enflasyonu artıracığını vurguladı.

İmamoğlu: 28 Mayıs seçim sonuçlarını beklemiyorduk

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Başkanı Ekrem İmamoğlu ikinci tur seçimlerle ilgili konuştu. İmamoğlu "28 Mayıs seçim sonuçlarının, tabii ki bizim adımıza beklenmedik bir sonuç olduğu da ortadadır. Bu süreçte toplumun en büyük arzusunun sandıklara yansımaları sağlayacak bir gönül seferberliğini tam olarak kuramadık" dedi.

İmamoğlu, Maltepe Orhangazi Şehir Parkı'nda düzenlenen İstanbul'un fethinin 570. yıl dönümü etkinliğinde yaptığı konuşmada, fethin önemini anlattı.

Dün sonuçlanan seçimlerde oy kullanarak milletin iradesinin ortaya çıkmasına katkı sunan bütün vatandaşlara teşekkür eden İmamoğlu, "Ben, kişisel olarak bu sonuçlardan elbette üzgünüm. Seçim öncesinde söylediği her bir sözü, inanarak söylemiş biri olarak, ülkem adına tabii ki bu sonuçlardan dolayı düşünceli ve kaygılıyım." diye konuştu.

İmamoğlu, milletin cumhurbaşkanlığı yetkisini Cumhur İttifakı'nın adayına verdiğini belirterek, "Elbette mazeret yok. Evet süreç böyle sonuçlanmıştır. Hayırlı olsun." ifadelerini kullandı.

"Bu ülkedeki değişim iradesini sil baştan inşa etmek zorundayız"

"28 Mayıs seçim sonuçlarının, tabii ki bizim adımıza beklenmedik bir sonuç olduğu da ortadadır. Bu süreçte toplumun en büyük arzusunun sandıklara yansımaları

sağlayacak bir gönül seferberliğini tam olarak kuramadık." diyen İmamoğlu, şunları kaydetti:

"Türkiye toplumunun değişim arzusunun, dün akşam gördüğümüz sonuçtan çok daha büyük olduğunu ben biliyorum. Bu ülkedeki değişim iradesini sil baştan inşa etmek zorundayız.

Bu ülkede daha iyi bir hayat, daha adaletli bir düzen, daha müreffeh bir toplum isteyen, bu topraklarda kuralları ve kurumlarıyla pürüzsüz işleyen bir demokrasi talep eden kesimlerin mücadelesini özellikle siz sevgili gençlerle birlikte inşa etmeliyiz, hep birlikte inşa etmeliyiz. Bu süreci oluşturan parti ve kişiler olarak elbette bu gerçeğe yüzleşeceğiz. Sebeplerini bulup çözümlerini hep birlikte geliştireceğiz. Bu olgunluk ve cesaretle mücadele kararlılığına sahip olduğumuz konusunda hiçbir vatandaşımızın, hiç kimsenin kuşkusu olmasın."

Seçim bitti sırada geçim var

Ali Ekber YILDIRIM

30 Mayıs 2023 Salı

Türkiye, çok önemli bir seçimi geride bıraktı. İlk turu 14 Mayıs'ta, ikinci turu 28 Mayıs'ta yapılan seçim sonucunda Recep Tayyip Erdoğan %52'nin üzerinde oy alarak Türkiye'nin 13. Cumhurbaşkanı seçildi. Millet İttifakı'nın adayı Kemal Kılıçdaroğlu ise yüzde 47,8 oy oranı ile yarışı tamamladı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, 28 Mayıs gece yarısı yaptığı balkon konuşmasında ekonomi konusunda önemli mesajlar verdi. Tarım konusunda ise, girdi fiyatlarının düşürüleceğini, üretici gelirlerinin artırılacağını, tüketicilerin erişimini kolaylaştıran bir sistemi hayata geçireceklerini söyledi.

Seçim sürecinde tarım konusunda verilen sözler var. Bu sözlerin ne kadarının yerine getirileceği elbette yakından takip edilecek. Seçim artık geride kaldı ve halkın derdi geçim. Üreticinin de tüketicinin de en önemli derdi geçim olacak. Gıda enflasyonu en yüksek ülkeler sıralamasında Türkiye, dünyada ilk 10 ülke arasında.

Tarımda girdi fiyatlarındaki artış hızı yavaşlasa da, hala çok yüksek. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) geçen hafta açıkladığı Mart 2023 Tarımsal Girdi Fiyat Endeksi'ne göre yıllık artış yüzde 49,70 olurken 12 aylık ortalamaya göre yüzde 106,81 artış kaydedildi. Dövizdeki muhtemel artışlar girdi fiyatlarına mutlaka yansıyacaktır.

Bakanlıkta değişim olacak mı?

Cumhurbaşkanı Erdoğan, seçime girerken Sağlık Bakanı Fahrettin Koca ile Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy dışındaki tüm bakanları milletvekili adayı yaptı. Hepsi de milletvekili seçildi. Tarım ve Orman Bakanı Vahit Kirişci de Kahramanmaraş'tan milletvekili seçildi. Cumhurbaşkanlığı Hkmet Sistemi'nde bakanlar dışarıdan atanıyor. Bir kişi hem milletvekili hem bakanlık yapamıyor. Tarım ve Orman Bakanı Vahit Kirişci milletvekili seçildiği için yerine başka birisi atanabilir. Cumhurbaşkanı, Vahit Kirişci'nin bakanlık görevine devam etmesini isterse o zaman milletvekilliğinden istifa etmesi gerekiyor.

Bu nedenle büyük olasılıkla Tarım ve Orman Bakanlığı'na yeni bir isim atanabilir. Yeni bakan, yeni politika demek. Elbette politikaları genel olarak yine Erdoğan belirleyecek. Bakanların politika belirlemede çok etkisi yok. Ancak, uygulamada farklılıklar olabilir. Yeni bakan gelince sistemi, bakanlığı, işleyişi tanıması uzun zaman alıyor. Parti değişmese de bakan değişince öncelikler de değişiyor. AK Parti'nin 21 yıllık dönemdeki tarım politikaları artık herkes tarafından yakından biliniyor. Çok büyük değişiklikler beklenmiyor. Uygulamada bazı değişiklikler olacaktır. Kadrolarda bazı değişiklikler yapılır.

Buğday fiyatı ne zaman açıklanacak?

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yeni kabinesini 2 Haziran'da açıklaması bekleniyor. Tarım ve Orman Bakanlığı görevine kim gelirse gelsin önündeki ilk konulardan birisi hububat, bakliyat ve diğer bazı ürünlerde alım fiyatlarının açıklanması olacak. Fiyatları büyük olasılıkla Cumhurbaşkanı Erdoğan açıklayacak. Ancak, hazırlıkların yapılması ve sunulması gerekiyor.

Seçimden önce açıklanmayan buğday alım fiyatı bir hafta 10 güne kadar açıklanması bekleniyor. Üretici fiyatının bir an önce açıklanmasını istiyor. Sadece buğday fiyatı değil, arpa, yulaf, çavdar, mercimek, nohut gibi diğer ürünlerde de fiyatlarının belirlenmesi ve açıklanması gerekiyor.

Hayvancılığa acil müdahale gerekiyor

İkinci önemli konu hayvancılıkla ilgili olacak. Üretici artan maliyetler nedeniyle para kazanamadığından yakınıyor. Çiğ süt referans fiyatı uzun süredir baskı altında tutuluyor. Ulusal Süt Konseyi'nin açıkladığı litre başına çiğ süt maliyeti, referans fiyatın üzerinde. Çiğ süt fiyatında mutlaka bir iyileşme yapılması ve süt/yem paritesine uygun bir fiyat oluşumu sağlanması gerekiyor. Üretici sattığı 1 litre çiğ süt ile 1,5 kilo yem alabilmeli.

Kırmızı et fiyatlarındaki artış üreticiyi memnun etmezken, tüketici de et alamamaktan şikayetçi. Et ve Süt Kurumu'nun ithalatla piyasaya müdahalesi de yetersiz kalıyor. Yaklaşan Kurban Bayramı ve turizm sezonu öncesinde kırmızı et konusunda acil önlem alınması gerekiyor. Bu önlem, karkas et veya kesimlik hayvan ithalatı olmamalı. Üreticiyi üretimden kaçırarak değil, üretimde kalmasını sağlayacak politikaya ihtiyaç var.

Kurban Bayramı'nda yaklaşık 1 milyon büyükbaş ve 2 milyon küçükbaş hayvan kesimi olurdu. Fakat bu yıl kurban kesim sayısında azalma bekleniyor. Alım gücünün düşmesi, market ve hayır kurumlarının hisse satışı kurbanda kesilen hayvan sayısının azalmasına neden oluyor. Ayrıca hayvan varlığında da düşüş var.

Deprem bölgesindeki üreticiler unutulmamalı

Yüzyılın felaketi olarak adlandırılan 6 Şubat'ta yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremin yaraları sarılmaya çalışılıyor. Bölgede tarımsal üretimin devamlılığı için

Üreticiler büyük çaba gösteriyor. Ancak önemli sorunlar da yaşanıyor. Bölgedeki çiftçilerle sık sık görüşüyorum. Yakın zamanda Hatay'dan Bünyamin Beyazıt ile görüştüm. Hayvancılık yapıyor. Bölgede deprem sonrası g nedeniyle ve maliyetlerin yükselmesi nedeniyle birçok üreticinin hayvancılığı bıraktığını anlattı. Yaşadığı Oğlakren Köyü'nde az sayıda üretici kaldığını ve üretimi sürdürmekte zorlandıklarını söyledi. Deprem'in ilk günlerinde kendilerine yem yardımı yapıldığını ve Tarım Bakanlığı tarafından 5 çuval yem verildiğini söyledikten sonra sözlerini şöyle sürdürdü: "Bakanlık bize hayvan başına 500 lira verdi. Ayrıca 5 uval da yem. Bugün yemin çuvalı 410-420 lira. Verilen 500 lira ile iki çuval yem bile alınamıyor. Özel sektör firmaları yem/silaj gönderdi. şimdi onlar da kesildi. Bizim üretime devam etmemiz için sütün para etmesi lazım. Yemin kilosu 8,5 lira, sattığımız sütün litresi 9 lira. Bu şekilde para kazanamayız. Ayakta kalamayız. "

Seçimden bir gün önce deprem bölgesindeki yetiştiricilere depremde kaybettikleri hayvan sayısı kadar hayvan hibe olarak verilmeye başlandı. Bu doğru bir uygulama ancak hayvancılık yapanlara yem desteğinin de sağlanması gerekir. Ürettikleri sütün değerinde alınması sağlanmalı. Deprem bölgesine özel önem verilmeli.

Tarım desteklerinin açıklanması gerekiyor

Tarım konusunda atılacak bir başka adım 2023 ürünü tarım desteklerinin açıklanması olacak. Türkiye'de ne yazık ki destekler çok geç açıklanıyor ve çok geç ödeniyor. 2023 ürünü tarım destekleri henüz açıklanmadı. Çiftçi tarlaya tohumu ekmeden açıklanması gereken destekler hasat yapıldıktan sonra açıklanıyor. Hangi ürüne ne kadar destek verileceği, mazt, gübre, tohum, fark ödemesi, hayvancılık ve daha birçok desteğin belirlenip açıklanması gerekiyor.

Özetle, yeni kabinede Tarım ve Orman Bakanı kim olursa olsun işi kolay olmayacak. zm bekleyen birçok sorun var. Üreticiyi destekleyecek, tüketiciyi koruyacak politikalara ihtiyaç var. Bugüne kadar 21 yıllık iktidar döneminde tarım çok kan kaybetti. Umarız bundan sonra tarıma gereken destek ve önem verilir ve Türkiye tarımdan zenginlik üretecek konuma gelir.

Bitkisel retimde ilk tahmin

Türkiye İstatistik Kurumu 2023 yılı Bitkisel retim 1. Tahmin sonuçlarını açıkladı. TÜİK, yayınladığı bültenin hemen başında şöyle bir uyarıda bulundu.

"Bu haber bülteninde yer alan verilerin toplanması, işlenmesi ve yayına hazır hale getirilmesinden Tarım ve Orman Bakanlığı, yayımlanmasından Türkiye İstatistik Kurumu sorumludur." Yani TÜİK diyor ki, verileri biz yayınlasak da sorumluluk Tarım ve Orman Bakanlığı'na ait.

Yayımlanan verilere göre, 2023 yılının ilk tahmininde bir önceki yıla göre tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde (yem bitkileri hariç) yüzde 4,8, sebzelerde yüzde 1,9, meyveler, içecek ve baharat bitkilerinde yüzde 0,3 oranında artış olacak. Buna göre 2023 yılı üretim miktarlarının yaklaşık olarak tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde 73,6

milyon ton, sebzelerde 32,2 milyon ton, meyveler, içecek ve baharat bitkilerinde 26,9 milyon ton olarak gerekleŖeceėi tahmin edildi.

Bir nceki yıla göre, buğday üretiminin yüzde 3,8 oranında artarak 20,5 milyon ton, arpa üretiminin yüzde 1,2 oranında artarak 8,6 milyon ton, avdar üretiminin yüzde 4,4 oranında artarak 285 bin ton, yulaf üretiminin yüzde 2,7 oranında artarak 375 bin ton olacağı öngörüldü.

Çeltik retiminde yüzde 7,8 oranında dŖŖle 2022’de 950 bin ton olan üretim 2023’te 876 bin tona gerileyeceği öngörülüyor.

Mısır retimi geçen yıl olduğu gibi 8,5 milyon ton olarak tahmin edildi.

Fiyatı çok tartiŖılan patatestede üretim yüzde 5,8 oranında artıŖla 5,3 milyon tondan 5,5 milyon tona çıkması bekleniyor.

Kuru baklagillerde üretim artıŖı yok

Kuru baklagiller grubunda nohut, kuru fasulye ve kırmızı mercimek üretiminin sırasıyla 580 bin ton, 270 bin ton ve 400 bin ton olacağı tahmin edildi. Bu üç üründe de üretim artıŖı veya dŖŖ olmayacak. Geçen yıl ile aynı.

Yağlı tohumlardan soya üretiminin yüzde 3,2 oranında azalarak 155 bin tondan 150 bin tona gerilemesi beklenirken ayçiçeği üretiminin ise geçen yıl olduğu gibi 2 milyon 550 bin ton olarak tahmin ediliyor. Ancak, sahadaki bilgilere göre ayçiçeği üretiminin geçen yıla göre dŖmesi bekleniyor.

Ŗeker pancarı üretiminin yüzde 13,2 oranında artarak 19 milyon tondan 21,5 milyon ton olarak gerekleŖeceėi tahmin edildi.

Sebze ve meyve üretimi artacak

Türkiye İstatistik Kurumu 2023 yılı Bitkisel retim 1.Tahmin sonuçlarına göre, sebze ürünleri üretim miktarının 2023 yılında bir önceki yıla göre yüzde 1,9 artarak yaklaŖık 32,2 milyon ton olacağı tahmin edildi. Sebzeler grubu ürünlerinden hıyarda yüzde 13,8, domatestede yüzde 3,8, kuru soğanda yüzde 1,1 oranında üretim artıŖı olurken, karpuzda yüzde 7,3, kavunda yüzde 9,3, sakız kabakta yüzde 2,6 oranında üretim azalıŖı olacağı tahmin edildi. Meyveler, içecek ve baharat bitkileri üretim miktarının 2023 yılında bir önceki yıla göre yüzde 0,3 oranında artarak yaklaŖık 26,9 milyon ton olacağı tahmin edildi.

Zeytin retimi yüzde 25 azalacak

Meyveler grubunda, bir önceki yıla göre zeytin üretiminde yüzde 25 azalıŖ olması bekleniyor. 2022’de 2 milyon 976 bin ton ile rekor kırılan zeytin üretiminde 2023’te üretim yüzde 25 dŖŖle 2 milyon 232 bin ton olacağı tahmin ediliyor. Ŗeftali ve nektarin toplamında yüzde 7,8, kirazda yüzde 18,6, çilekte yüzde 1,6 oranında üretim artıŖı olacağı öngörülüyor. Turunçgil meyvelerinden mandalinada yüzde 12,6,

portakalda yüzde 17,2, limonda yüzde 13,4 oranında üretim artışı olacağı tahmin edildi.

Fındık üretimi düşecek

Sert kabuklu meyvelerden fındıkta yüzde 4,6 oranında üretim azalışı görüleceği belirtildi. Geçen yıl 765 bin ton olan kabuklu fındık üretiminin 730 bin tona düşeceği öngörülüyor. Geçen hafta Londra'da yıllık toplantısını yapan Uluslararası Sert Kabuklu Meyveler Konseyi (INC) Türkiye'nin fındık üretimine ilişkin tahminini 810 bin ton olarak açıkladı.

TÜİK Bitkisel üretim 2. tahmini 27 Ekim 2023'te yayınlayacak.

Artık hedef Ankara ve İstanbul'u geri almak

Alaattin AKTAŞ

30 Mayıs 2023 Salı

14 Mayıs, ardından 28 Mayıs ve bir seçim daha geride kaldı. Ama bizde seçim bitmez... 2023-2024 seçim sürecinde ilk basamak geride kaldı yalnızca. Süreç devam ediyor. Şimdi sırada Mart 2024'te yapılacak yerel seçimler var.

28 Mayıs seçiminden galip çıkan Cumhurbaşkanı Erdoğan bunun işaretini ilk konuşmasında verdi zaten. Artık hedef yerel seçim ve yerel seçimde de belli ki tüm ağırlık 2019'da kaybedilen Ankara ve İstanbul'u geri almaya verilecek. Adeta Cumhurbaşkanlığı seçimi taçlandırılmak, kaybedilen iki önemli kale yeniden fethedilmek istenecek.

Siyaseten böyle bir amaçla yola çıkılmış olmasında şaşılacak bir yön tabii ki yok. Hangi siyasi parti olursa olsun böylesine iki büyük kentin belediye başkanlığını kazanmak isteyecektir. Hele hele bu kentleri çeyrek yüzyıl yönettikten sonra kaybedip yeniden kazanmak büyük bir başarı olarak görülecektir.

İşte 2023-2024 seçim sürecinin ilk ayağının hem Meclis çoğunluğunu, hem Cumhurbaşkanlığını alarak başarılı bir şekilde aşılması yerel seçim için iktidar partisine büyük umut vermiştir. Bu başarıdan güç alınarak yerel seçime odaklanılacak olması da önümüzdeki dönemin ekonomi politikasının temel belirleyicisi olacaktır.

Her ne kadar başta enflasyon olmak üzere ekonomik koşullardaki zorluk seçmen davranışları üstünde belirleyici olmuyorsa da yerel seçime kadarki süreçte ekonomik durumun daha da kötüye gitmemesi için elden gelenin yapılacağı açıktır.

Nasıl bir politika?

Yeni vergiler üstünde çalışıldığını dün bu köşede yazdım. Bu vergiler doğrudan vatandaşa dokunmayacak ya da az dokunacak vergilerdir.

Bir kere şirketler için düşünülen aktif vergisinin kuşkusuz vatandaşla doğrudan bir ilgisi yoktur. Bu vergi şirketlerin durumunu etkiler ve vatandaşa dolaylı bir yansıma elbette olur ama bir ÖTV, bir KDV artışı gibi etki doğurmaz.

Motorlu taşıtlar ve emlak vergilerinde düşünülen yeni düzenleme de daha çok ikinci ve sonraki araç ve gayrimenkuller için öngörüldüğünden bunların da vatandaşı etkilemesi sınırlı kalacaktır.

Bunlar yurt içinde kaynak yaratmaya dönük politikalar...

Asıl ihtiyaç duyulan tabii ki yabancı kaynak... Bunu nereden ve nasıl bulacağız, önemli olan bu.

Türkiye'nin taze döviz bulması gerekiyor. Körfez ülkelerinden ya da Rusya'dan gelen döviz veya Rusya'nın alacaklarını ötelemesi bir yere kadar çare olabiliyor; Merkez Bankası'nın elinin bollaşması gerek. Bunun yolu da Körfez ya da Rusya dışından döviz bulunmasından geçiyor.

İyi de bu nasıl olacak? Ne yapacağız da son yılların klasikleşen kaynakları dışında başka kaynaklardan döviz bulabileceğiz.

Para politikasında değişiklik mi?

Döviz girişi sağlayabilmek adına para politikasında çok keskin olmasa da bir değişiklik görmek şaşırtıcı değil. Kaynak sağlamanın başka yolu da pek görünmüyor.

Para politikasında dönüş illa politika faizi olarak bilinen haftalık repo ihale faizinin yükseltilmesiyle olmaz. Merkez Bankası bir dönem haftalık repo ihale faizini tümüyle bir kenara bırakmış ve fonlamayı fiilen daha yüksek faiz uyguladığı başka kanallardan yapmıştı.

Şu an Merkez Bankası'nın üç fonlama kanalı var.

Gecelik, geç likidite penceresi ve haftalık repo.

Politika faizi olarak bilinen haftalık repo ihale faizi halen yüzde 8.50.

Gecelik fonlamada mevcut durumda borç alma faizi yüzde 7, borç verme faizi ise yüzde 10 düzeyinde.

Bir diğer kanal ise geç likidite penceresi. Merkez Bankası bu kanalla borç alırken faiz vermiyor, borç verdiğinde uyguladığı faiz ise yüzde 13.

Gecelik ile geç likidite penceresi uygulamasını Naci Ağbal Merkez Bankası Başkanlığı görevini üstlenince 2020'nin kasım ayında sona erdirmişti.

Bu kanallar şimdi yeniden açılabilir ve görünür faiz yüzde 8.50'de sabit kalmak kaydıyla fiili faiz daha yukarı çekilmiş olur.

Bu bir olasılık olarak ortada duruyor. "Faiz artırmadık ki" diyerek faiz artırmanın yolu...

Döviz dün "Ben buradayım" dedi. Oysa şimdiye kadar olduğu gibi yerel seçime kadar da en istenmeyecek gelişme kur artışı. Geride bıraktığımız Mayıs seçimlerinden önce geçen yılın Ağustosundan beri döviz tutmak için neler yapıldığını hatırlayalım. Tüm amaç kurun bu Mayıs'a kadar hızla artmasını önlemektir.

Enflasyonun yükselmesi bile ikinci planda. Çünkü Türk halkının ekonominin iyiye mi, yoksa kötüye mi gittiğine ilişkin temel değerlendirme kriteri dövizin düzeyi.

Dolayısıyla dövizin kontrol dışı bir artış göstermemesini sağlamak adına gerekirse yukarıda anlattığım gibi dolaylı, gerekirse doğrudan faiz artışına bile gidilir. Yeter ki döviz artmasın, yeter ki ekonomik gidişat bozuluyor algısı doğmasın.

Seçim yorgunu ekonomi nasıl toparlanacak?

Maruf BUZCUGİL

30 Mayıs 2023 Salı

Ekonomide yaşanan büyük sıkıntıların, yüksek enflasyon ve hayat pahalılığının, yolsuzluk iddialarının, deprem felaketinin, seçmen davranışında muhalefetin beklediği etkiyi yaratmadığını 14 Mayıs'taki seçimde görmüştük. İktidar 21 yıllık deneyimiyle cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci turunda da siyasi dinamikleri muhalefetten daha iyi yöneterek 28 Mayıs'ta ipi göğüsledi. Recep Tayyip Erdoğan üst üste 3. kez cumhurbaşkanı seçildi. İlk kez geniş siyasi yelpazede birleşerek güçlü bir alternatif oluşturan muhalefetin sistemde köklü değişim planları başka bahara kaldı. Ancak muhalefetin güçlenmesinin de etkisiyle yaklaşık 2 yıldır uygulan seçim ekonomisi tüm dengeleri altüst etti. Vaat yarışı ekonomiyi yordu. Cari açık ve bütçe açığı rekor düzeylere ulaştı. Seçim kaygılarıyla tam olarak dizginlenemeyen enflasyonla mücadele, seçim öncesi kur artışlarını önlemek için devreye sokulan ve devasa boyuta ulaşan KKM, iktidarın yeni döneminde öncelikli olarak ele alacağı konular arasında. Şimdi seçim yorgunu ekonomiyi iktidarın nasıl toparlamaya çalışacağı merak ediliyor. İş dünyasının neredeyse tamamını ilgilendiren finansmana erişim sorunları, ihracatçıların rekabetçi kur sorunu acil çözüm bekliyor. Mevcut ekonomi politikalarının temelini koruyarak yeni bir anlayışla ele alınması, bunun iç ve dış piyasalara güven verecek yeni isimlerle yapılması görüşü hakim. İktidarın yeni döneminde ekonomi politikalarında değişiklik beklentisini iç ve dış piyasalara güven verebilecek AK Parti'nin içinden çıkmış eski deneyimli isimlerle karşılaşması bekleniyor. Akla hemen seçim öncesi Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın adını bir kaç kez andığı Mehmet Şimşek ve AK Parti seçim bildirgesinin ekonomi bölümüne katkı veren Lütfi Elvan gibi eski bakanlar geliyor. Ancak, ekonomi yönetimine yeni kadroların getirilmesi, özel sektörden, akademi çevrelerinden yeni isimlerin kazandırılması Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın üzerinde çalıştığı konuların başında geliyor. 28.dönem TBMM'ye milletvekillerini yüzde 70'e varan oranda yenileyerek gelen AK Parti'nin ekonomi ve bürokrasi kadrolarında da kapsamlı değişikliğe gitmesi bekleniyor.

AK Parti'nin Ekonomi Eylem Planı

Seçim sonrası iktidarın ekonomide nasıl yol alacağını Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamalarından, AK Parti seçim bildirgesinden, yaptığımız temaslardan, AK Parti Genel Başkan vekili Numan Kurtulmuş'un seçim öncesi EKONOMİ'ye yaptığı açıklamalardan görmeye çalışıyoruz.

AK Parti'nin seçim bildirgesi İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi eski hocalarından Numan Kurtulmuş başkanlığında geniş bir ekip tarafından hazırlanmıştı. Bildirgede seçimden sonra açıklanacağı duyurulan Ekonomi Eylem Planı'nın hazırlığını da eski Hazine ve Maliye Bakanı Lütfi Elvan yürütmüştü. CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun yıllardır gerekliliğini vurguladığı Ekonomik Sosyal Konsey (ESK) ilk kez AK Parti seçim bildirgesine girmişti. Ekonomi Eylem Planı'nın mimarlarından eski Hazine ve Maliye Bakanı Lütfi Elvan da yaptığı açıklamada kararlara yön verecek konseyin düzenli olarak toplanacağını, kararların tüm kesimlerle istişare edilerek alınacağını duyurmuştu. Elvan önceliğin üretimde, enflasyon ve hayat pahalılığının azaltılmasında olacağını duyurmuştu.

Numan Kurtulmuş seçim öncesi EKONOMİ'ye ne demişti?

Seçim öncesi kapsamlı bir söyleşi yaptığımız AK Parti Genel Başkan Vekili Numan Kurtulmuş EKONOMİ Gazetesi'ne uygulanacak ekonomi politikasının ipuçlarını vermişti. İktidarın yakın gelecekteki ekonomi adımlarını merak ettiğimiz bu günlerde söyleşide öne çıkan başlıkları hatırlamakta yarar var.

- “ Enflasyonla mücadeleyi önceliyoruz seçimlerden sonra da bir numaralı meselemiz olacak”
- “Türkiye'nin farklı toplumsal kesimlerinin görüşlerini de mutlaka işin içine katarak (ESK) ortak bir enflasyonla mücadele hedefi belirlenecek.
- “Demokrasi ve serbest pazar içerisinde ekonomiyi yöneteceksek burada hiç kuşkusuz ekonominin tüm taraflarının fikirlerinin masada olması gerekiyor. Kimya laboratuvarında deney yapar gibi ekonomi yöneltilemez.”
- “KKM'nin olumlu katkısı olmuştur. KKM bir zorunluluktan, ilanihaye bir ekonominin dengelerini sağlayamaz.”
- “İhracat yapan iş adamları dövizin çok yüksek olmasını ister ama ekonomi sadece ihracat yapan dostlarımızdan ibaret değil.”
- “Bakan yardımcılarında biri ‘Fiili Müsteşar’ gibi çalışabilir.”

TÜİK'e göre ekonomide güven yükseliyor

Naki BAKIR

30 Mayıs 2023 Salı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Ekonomik Güven Endeksi'nin seçim ayı mayısta yüzde 1,4 artarak 103,7 olduğunu açıkladı. Buna göre endeks, son 20 ayın en yüksek düzeyine çıktı. Endeks ayrıca son 1 yılda yüzde 6,3 arttı.

Aralarında Nobel ödüllü olanların da bulunduğu yerli ve yabancı ünlü ekonomistlerin Türkiye ekonomisinde "krizin derinleşebileceği" uyarıları giderek artarken, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) ulusal ekonomideki ana kesimlerin ekonomiye güveninin yükseldiğini ortaya koyan görüşlerini yansıtan verileri, akademi ve ekonomi çevrelerindeki kötümser senaryolarla ayırdı. TÜİK, Ekonomik Güven Endeksi'nin, mayıs ayına ait sonuçlarını açıkladı.

Ekonomik Güven Endeksi ve alt endeksleri						
	EKONOMİK GÜVEN ENDEKSİ	Tüketici Güven Endeksi	Reel kesim Güven Endeksi	Hizmet S. Güven Endeksi	Perakende Tic. Güven Endeksi	İnşaat S. Güven Endeksi
Mayıs 22	97,6	67,6	107,0	121,7	121,4	81,6
Haziran 22	94,4	63,4	104,6	119,6	118,7	83,0
Temmuz 22	94,1	68,0	102,5	117,8	113,4	85,0
Ağustos 22	94,8	72,2	101,4	116,2	112,9	86,3
Eylül 22	94,8	72,4	100,2	118,2	115,9	88,1
Ekim 22	97,6	76,2	102,0	119,3	119,4	90,5
Kasım 22	97,3	76,6	101,3	118,1	121,9	91,6
Aralık 22	98,1	75,6	101,6	120,1	127,5	92,6
Ocak 23	99,3	79,1	103,4	118,1	126,2	93,2
Şubat 23	99,1	82,5	102,4	115,5	123,1	89,8
Mart 23	98,8	80,1	104,1	116,8	117,7	88,5
Nisan 23	102,2	87,5	105,1	118,1	116,2	88,4
Mayıs 23	103,7	91,1	105,1	117,4	116,7	92,2
Değişim (%)						
Önceki aya göre	1,4	4,0	0,0	-0,6	0,4	4,3
Yılbaşından bu yana	5,7	20,4	3,4	-2,3	-8,5	-0,5
Son bir yılda	6,3	34,8	-1,8	-3,5	-3,9	12,9

Buna göre nisan ayında 102,2'ye yükselmiş olan endeks, seçim ayı mayısta yüzde 1,4'lük daha yükselişle 103,7 değerini aldı. Böylece güven endeksi pandemi koşullarının yoğun yaşandığı Eylül 2021'den bu yana geçen son 20 ayın en yüksek düzeyine ulaştı. Güven endeksi 98,1 düzeyinde bulunduğu Aralık 2022'ye göre yüzde 5,7, bir yıl önceki 97,6'lık düzeyine göre de yüzde 6,3 arttı.

Endeksin bileşenlerinin seyri

Ekonomik Güven Endeksi'nin bileşenlerini oluşturan alt endekslerden Tüketici Güven Endeksi, mayısta önceki aya göre yüzde 4 artarak 91,1 değerini aldı. Bu endeksin bu yılın ilk beş ayında yüzde 20,4, son bir yılda yüzde 34,8'le yüksek oranda arttığı dikkati çekti. Alt endekslerden Reel Kesim Güven Endeksi (imalat sanayi) mayıs ayında 105,1'le nisandaki düzeyinde kalırken, 2022 sonu düzeyinin yüzde 3,4 üzerinde, bir yıl öncekinin ise yüzde 1,8 altında bir değer aldı.

**Ekonomi ve akademi
çevrelerinde hızla
eriyen döviz rezervi,
yeni kur şokları
olasılığı, hızla büyüyen
cari işlemler açığı
gibi göstergelerden
hareketle Türkiye'ye
ekonomik kriz
uyarıları da giderek
artıyor.**

Hizmet Sektörü Güven Endeksi mayısta yüzde 0,6 oranında azalarak 117,4 değerini aldı. Bu endeks, bu yıl ilk beş ayda yüzde 2,3, son bir yılda yüzde 3,5 düşüş kaydederek genel güven endeksini aşağı çekti. Son aylarda gerilemekte olan Perakende Ticaret Sektörü Güven Endeksi seçim ayı mayısta yüzde 0,4 oranında artarak 116,7 değerini aldı. Böylece endekste kümülatif gerileme mayıs itibariyle 2022 sonuna göre yüzde 8,5, bir yıl önceye göre yüzde 3,9 düzeyinde oluştu.

İnşaat Sektörü Güven Endeksi mayısta yüzde 4,3'le en çok artan oldu. Bu artışla 92,2 değerini alan endeksin, 2022 sonu düzeyinin hala yüzde 0,5 altında kalırken, bir yıl önceki düzeyinin ise yüzde 12,9 üzerinde olduğu belirlendi.

Ekonomistlerde güvensizlik giderek artıyor

TÜİK'in güven endekslerine göre ulusal ekonomideki tüketiciler ve başlıca üretici sektörlerin ekonomiye güveni giderek artarken, yerli ve yabancı ünlü ekonomistler ile ekonomi ve akademi çevrelerinde hızla eriyen döviz rezervleri, yeni kur şokları olasılığı, ödemeler dengesi ve büyüyen cari işlemler açığı gibi göstergelerden hareketle Türkiye'ye ekonomik kriz uyarıları da giderek artıyor.

Bunların başında “Türkiye’nin topyekûn kur ve finansal krize gireceği”ni söyleyen Nobel ödüllü ekonomist Nuriel Roubini geliyor. Roubini’nin, “Merkez Bankası’nın net rezervleri eksi 60 milyar dolar seviyesinde, cari açık artıyor ve enflasyon da kontrolden çıkmış durumda. Sermaye kontrolü bu tren kazasını ancak geciktirebilir” yorumu dikkati çekiyor.

MIT’den Prof. Dr. Daron Acemoğlu da ekonomik krizin temel etkeninin azalan rezervler olduğunu vurgulayarak, gerekli yapısal önlemlerin alınmaması durumunda “Türkiye ekonomisinde krizin derinleşebileceği” uyarısında bulunuyor.

Abdulkadir Selvi

Kılıçdaroğlu istifa edecek mi, İmamoğlu aday mı

Seçimleri kaybeden Kılıçdaroğlu CHP Genel Başkanlığı'ndan istifa edecek mi? CHP Kılıçdaroğlu ile mi yoluna devam eder yoksa Ekrem İmamoğlu partinin başına geçer mi?

CHP kulislerinden edindiğim bilgileri paylaşmak istiyorum.

İSTİFALARI KABUL ETMEDİ

Seçim gecesini genel başkan yardımcılarını Kılıçdaroğlu'na, istifalarını sunmak istemişler. Kılıçdaroğlu, "İstifa için erken. Birlikte hareket ederiz" demiş. Böylece istifaları durdurmuş. Kılıçdaroğlu partisinin yetkili kurullarını toplayacak. Önce MYK toplantısı yapılacak. Ardından Parti Meclisi toplanacak.

ECEVİT'TEN BAŞARILI

CHP yönetimi Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığını tartışmaya açmamaya çalışıyor. "Kılıçdaroğlu, başarısız değil, tam aksine başarılı. CHP adayı olarak yüzde 48 oranında oy aldı. 1977 seçimlerinde yüzde 42 oy alan Ecevit'ten dahi yüksek oyu almayı başardı" tezini savunuyorlar. Ecevit yüzde 42 oyu sadece CHP olarak almıştı. Kılıçdaroğlu'nun aldığı oyun içinde İYİ Parti'nin, HDP'nin, 6'lı İttifak'ın üyesi Saadet, DEVA, Gelecek ve Demokrat Parti ile Ümit Özdağ'ın oyları var. Ecevit yüzde 42 oy aldıktan sonra hükümet kurmuştu. O nedenle kıyaslanmaz. CHP yüzde 48 oy almadı, yüzde 25 oy alabildi. Ama bu Kılıçdaroğlu ekibinin eğilimini yansıtmaması açısından ilginçti.

İSTİFA ETMEYECEK

Kılıçdaroğlu, istifa etmeyecek. Seçim gecesi yaptığı konuşmada “Yürüyüşümüz sürüyor. Ayaktayız ve buradayız” diyerek istifa etmeyeceği sinyalini vermişti. Seçimi kaybeden değil, zafer kazanmış bir lider gibi konuşmuştu.

KURULTAYA GİDECEK

Kılıçdaroğlu’nun önümüzdeki hafta olağanüstü kurultay kararını açıklaması bekleniyor. CHP’nin olağan kurultay süresi seçimler nedeniyle durdurulmuştu. Ancak olağan kongre sürecinin en az eylül ayında tamamlanabileceği bu nedenle Kılıçdaroğlu’nun temmuz ayında olağanüstü kurultayı tercih edeceği söyleniyor.

EKREM İMAMOĞLU ADAY OLACAK MI

Seçimlerin üzerinden 24 saat geçmeden Ekrem İmamoğlu, CHP Genel Başkanlığı’na soyunduğunun ilk işaretini verdi. İmamoğlu, “Kimse endişe etmesin, her şey yeniden başlıyor. Unutmayın, değişmeyen tek şey değişimdir” diye açıklama yapınca CHP kulislere hareketlendi. İmamoğlu, seçim gecesi CHP Genel Merkezi’nde Kılıçdaroğlu ile görüşmüş. Bu ne anlama geliyor bilmiyorum. Ama cumhurbaşkanı adayı olması Kılıçdaroğlu tarafından engellenen Ekrem İmamoğlu, CHP Genel Başkanlığı’na soyunursa işler karışacak. İstanbul sermayesi İmamoğlu’nu CHP’ye genel başkan yapmak istiyor.

İMAMOĞLU’NUN HANDİKAPLARI

Ekrem İmamoğlu’nun önünde üç engel bulunuyor.

1- YSK üyelerine hakaret ettiği gerekçesiyle yargılandığı davada 2 yıl 7 ay 15 gün hapis cezasına çarptırılmıştı. İmamoğlu hakkındaki dava İstinaf Mahkemesi’nde bulunuyor.

2- Ekrem İmamoğlu, CHP Genel Başkanlığı için İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’ndan istifa ettiği takdirde Belediye Meclisi’nde çoğunluğu elinde bulundurduğu için Belediye Başkanlığı AK Parti’nin eline geçecek. 9 ay sonra yerel yönetimler seçimi olduğu için belediye başkan adaylarını Kılıçdaroğlu belirleyecek. O nedenle belediye başkanları Kılıçdaroğlu ile ters düşmemeye çalışıyor.

Seçimlerin ardından CHP ve İYİ Parti’deki gelişmeleri izlemekte yarar var.

KABİNE NE ZAMAN AÇIKLANACAK

MECLİS’in cuma günü toplanıp Cumhurbaşkanı Erdoğan ve milletvekillerinin yemin etmesi bekleniyor.

Yemin töreni birkaç noktadan önemli.

1- Meclis Başkanlığı seçim süreci başlayacak. Meclis Başkanlığı için Bekir Bozdağ'ın, Fuat Oktay'ın, Numan Kurtulmuş'un ismi kamuoyuna yansıdı ama yansımayan isimler de var.

2- Cumhurbaşkanı Erdoğan yemin ettikten sonra yeni kabineyi kuracak. Başkanlık Sistemi'ne geçildiği için Meclis'te uzun süre devam eden güvenoylaması süreci yaşanmayacak.

3- 16 bakan milletvekili seçildi. Yemin etmeden önce bakanlık görevinden ayrılmaları gerekiyor. Eğer yeniden bakan olarak atanırlarsa o zaman milletvekilliğinden istifa edecekler.

YENİ KABİNE

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın cuma ya da cumartesi günü yeni kabineyi açıklaması bekleniyor. Peki kim bakan olacak? Mevcut bakanların kaçını yeni kabinede görebileceğiz? Bu soruların cevabını bilen yoktur. Erdoğan'ın kafasında kabine şekillenmiştir ama şu ana kadar kimseyle en ufak bir paylaşımı olmadı. Kabine listesiyle ilgili çalışma yapmak üzere kimseyi görevlendirmede. Tamamen seçime odaklanmıştı. Ama bugünden itibaren kabine hazırlıkları başladı.

BAKANLAR YENİ KABİNEDE OLACAK MI

Cumhurbaşkanı yardımcısının sayısının ikiye çıkarılacağı konuşuluyor. Mevcut bakanların az bir kısmının yeni kabinede değerlendirileceği söyleniyor. Ama bunlar kim olacak, onu bilen yok. Bu demektir ki kabinede çok sayıda yeni ismi görebileceğiz.

Ayrıca üç dönem kuralı nedeniyle Meclis'e giremeyen isimlerin bir kısmını bakanlık koltuğunda görebiliriz.

ÖNCELİK EKONOMİ

Önemli noktalardan biri ekonomi yönetimde kimin olacağı. Erdoğan seçim gecesi yaptığı konuşmada ekonomiye ayrı bir yer ayırarak "Enflasyonun yol açtığı fiyat artışlarından kaynaklanan sıkıntıları gidermek, refah kayıplarını telafi etmek, önümüzdeki günlerin en acil konu başlığıdır. Bunları çözmek bizim için zor bir şey değil" dedi.

MEHMET ŞİMŞEK OLACAK MI

Bu sözler ekonomi politikalarında bir değişimin işareti olarak görülebilir mi? Erdoğan ekonomide yeni bir ekip kuracak mı? Daha açık bir şekilde soracak olursak Mehmet Şimşek ekonomi yönetimini üstlenecek mi?

Bu kabinede en çok merak edilen konu bu olacak. Çünkü seçimlerde Erdoğan'ı en çok zorlayan ekonomi oldu. Sinan Oğan'ın destek vermesinin koşullarından biri

olarak da faiz başta olmak üzere ekonomide piyasalara uyumlu politikaların uygulanacağı vurgulanmıştı.

EKONOMİ TAKIMI

Mehmet Şimşek, uluslararası piyasalarda kredisi yüksek bir isim olmanın ötesinde mevcut ekonomi politikalarından da ayrıışan bir isim. Seçimlerin ardından Mehmet Şimşek'in kutlamak için tweet atması ilgi çekmişti. Cumhurbaşkanı Erdoğan dün gece Mehmet Şimşek'le görüştü. Görüşmenin olumlu geçtiği söyleniyor. Yeni dönemde Mehmet Şimşek ekonomiyi üstlenirse Lütfü Elvan ile Cevdet Yılmaz'ın da içinde yer alacağı bir takım oyununun kurulacağı söyleniyor. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın ayrılabilceği söyleniyor. Kabinede ayrıca bir AFET Bakanlığı olacak.

ERDOĞAN, OĞAN'A NE DEDİ

Seçim gecesı Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cumhur İttifakı'nda yer alan partilerin liderleri ile birlikte kürsüye çıkmıştı. Erdoğan, platformda Cumhur İttifakı liderleri ile tek tek tokalaşıp seçimlerdeki katkıları için teşekkür etmişti. Erdoğan DSP Genel Başkanı Önder Aksakal'a teşekkür ettikten sonra hemen yanındaki Sinan Oğan'la bir şeyler konuşmuştu. Kameraya yansıyan bu görüntüyü merak ettim. Erdoğan, Sinan Oğan'a, "Duruşundan dolayı ayrıca teşekkür ederim" demiş. İlk turda yüzde 5.2 oy alan Oğan, ikinci turda Erdoğan'a destek verdiğini açıklamıştı.

Esfender KORKMAZ

Ekonomik istikrar ilk sırada olmalı

Yeni Hükümetin gündeminde ilk sıra ekonomik istikrar olmalıdır. Bunun için de acil olarak üç önlem alınması gerekir;

1.Ekonomi yönetiminin oluşturulması gerekir.

Ekonomi yönetimi hükümetin ilgili üyeleri ve Merkez Bankası'ndan oluşur. Oluşturulacak kurul, Merkez Bankası Başkanı dahil, önce ekonomi alanında uzman ve deneyim sahibi olmalı, denenmiş ve bugün dünyada başka ülkeler tarafından da uygulanan Ortodoks politikaları uygulamalıdır.

Yine ideolojik çizgiden uzak olmalı veya ideolojiyi iktisat politikalarında bir araç olarak kullanmamalı. Gerek ekonomi kuruluna ve gerekse Merkez Bankası'na siyasi çizgide müdahale olmamalıdır.

2.İkinci sırada faiz politikası geliyor.

Üretim faktörleri gelirleri;

1. *Toprak ve doğal kaynaklar rantı*

2. *Sermaye geliri faiz,*

3. *Emek geliri maaş ve ücret;*

4. *Müteşebbis geliri kardır.*

Genel olarak istikrarlı bir ekonomide, döviz kuru dengede olduğu için, gayrimenkul ihtiyaca göre talep gören ve spekülatif bir yatırım aracı olmadığı için, reel faiz düşük olursa, sermaye daha yüksek reel getiri için kısmen doğrudan fiziki yatırımlara gider; kısmen de dolaylı olarak sermaye piyasası kanalıyla yine yatırımlara gider.

Ancak Türkiye'de gayrimenkul ve finansal yatırım araçları spekülatif finansal yatırım araçları olduğu için, eksi reel faiz nedeni ile TL'den kaçış fiziki yatırımlara gitmiyor. Spekülatif alanlara yöneliyor.

Kaldı ki; şu veya bu düşük ve eksi reel faizin de bir sınırı var... Söz gelimi ABD'de FED ve Avrupa Merkez Bankası, 2009 krizi nedeni ile faizleri düşürdüler. Ama yatırım ve ticari kredilerde eksi reel faiz en fazla yüzde 3-4 oldu. TÜFE oranı yüzde 10'lara yükselince de, enflasyonu frenlemek için her iki banka faizleri artırdılar. ABD'de enflasyon yüzde 9'dan yüzde 4,9'a geriledi. Şu anda ABD'de reel faiz var.

Bizde mevduatta eksi reel faiz, 2022 yılında yüzde eksi 31 oranında oldu. Faizde bu kadar yüksek dengesizlik hangi ülkede olursa istikrarı bozar. Dahası, piyasada çoklu faiz var. MB, gösterge faizini yüzde 8,5'te tutarken, ihtiyaç kredi faizleri içinde bulunduğumuz Mayıs ayında yüzde 50'lere ulaştı.

Eğer yeni hükümet reel faiz politikası uygularsa, TL'den kaçış duracak ve enflasyon da düşecektir. Merkez Bankası enflasyona paralel olarak, faizleri de düşürür. Türkiye, bunu 2018 kur şokunda yaşadı. Eylül-Ekim 2018'de TÜFE yüzde 25'e çıktı. MB faizi yüzde 24'e çıkardı. Ertesi yıl Eylül ayında TÜFE yüzde 9'a geriledi. Dolar da 6,5 liradan 5,5 liraya düştü. Yani istikrar için reel faiz politikası aynı iktidar tarafından denenmiş bir faiz politikasıdır.

3.Yabancı sermaye girişini özendirmek gerekir.

Yabancı sermayenin faydası ve zararı tartışılır. Ama bugün o gün değildir. Türkiye'nin döviz girişine ihtiyaç var. Bunu da ancak doğrudan yabancı yatırım sermayesi girişi ile sağlayabilir.

Önce yabancı sermayeyi teşvik kararları alınması gerekir. Yabancı sermaye çeken ülkelere;

Çin, teknolojik yatırım yapan yabancı sermayeye teşvik veriyor.

Hindistan, üretim yapan yabancı sermayeye ikinci el sermaye malı ithal izni veriyor. Lisanssız ihracat yapma hakkı tanıyor.

Polonya, özel ekonomi bölgeleri oluşturdu ve tam ve kısmi kurumlar vergisi muafiyeti ile, gümrük vergisi muafiyeti tanıyor. Belli bir sınırın üstünde yatırım yapıp, istihdam yaratanlara yüzde 50 mali destek veriyor.

Türkiye, demokrasi ve hukuki altyapıyı düzenlerse, ithal ikamesi yatırımları yapanlara yüksek teşvikler verirse ve ilan ederse, yabancı yatırım sermayesi çeker.

İbrahim Kahveci

Ekonomi artık herkesin meselesi

Hoca'nın komşusuna borcu varmış ve bu borçtan dolayı uyuyamıyormuş. Eşi bundan çok rahatsız olup komşunun kapısını çalıp "biz bu borcu ödeyemeyeceğiz" demiş. Eve dönüp Hoca'ya demiş ki "Şimdi o uyuyasın."

Bu ülke bizi yetiştirdi. Bize bedava eğitim gibi müthiş bir kamu hizmeti sundu. Devamında bilgi birikimimiz için farklı imkanlar sağladı. Ve bu havuzda yetişip alanımızda bir birikime ulaştık.

Bu ülkeye ve millete bir borcumuz vardı: Gördüğümüz, bildiğimiz doğruları söylemek ve sorunlara dikkat çekmek bir bakıma kamu borcumuzdu... Bu sayede daha müreffeh bir ülke ve toplumun oluşmasına katkıda bulunmak daha iyi olmaz mıydı?

Bizler, yani benim gibi bu ülkenin yetiştirdiği çok değerli iktisatçılar bu görevi hakkı ile yerine getirdi.

Herkes elinden gelen uyarıyı ve doğruları söylemeye çalıştı. Daha iyi imkanlar varken daha fakir bir toplum olmamak için bu ülkenin iktisatçıları bilgi ve tecrübelerini paylaştı.

Fakat toplum "tencere, yani geçim derdi" konusunda daha az duyarlı hale geldi. Hatta bugün yaşadığı sıkıntıları yeterince fazla dikkate almadığı gibi yarın yaşaması muhtemel sorunları da nereden ise hiç dikkate almadı.

Bu durum anormal bir şey değil tabii. Ülke siyasetinin "güvenlikçi eksende" yerleşmiş olması, iktisadi durumu geri plana itti.

Ve şimdi...

Yeniden aynı yönetime onay verildi.

Şu anda kimin yerinde olmak istemezdim diye sorsanız tek kelime ile "Erdoğan'ın" derim. İş o kadar zor o kadar zor ki... Ülkemizin mevcut ekonomi politikasına dayalı olarak müthiş derecede dövize ihtiyacı var.

30.05.2023

Ve bu dövizi piyasa şartları içerisinde temin edemiyoruz.

Son 1 yıldır Erdoğan şahsi ilişkiler ağında Rusya, BAE ve S. Arabistan üzerinden bu ihtiyacı karşıladı.

Ama ya devamı...

Bekleyip göreceğiz...

Türkiye seçim sürecinde ABD ve Avrupa Birliği'ni millete öcü olarak gösterdi ama şimdi tek seçenek bu ilişkilerin düzeltilmesinden geçiyor. Reel düşünen herkes bu açmazı zaten biliyor ama başka yol da yok.

Bizler ülkemiz için bildiğimiz doğruları yazmak zorundayız. Bu bir kamusal görevdir... Bu görevi sürdürmeye devam edeceğiz. Ama artık bizim uyku sorununuz olmayacak... Çünkü üzerimize düşen kamu görevini ve ahlaki ilkelerimizi yerine getirmeye çalıştık ve bu yolda tüm gayretimizi gösterdik.

Toplumun tercihleri hepimizin başının üstündedir.

Bizler artık uyarmak yerine sadece söyler geçeriz. Tablo bize bunu gösteriyor.

Evlatlarımız, torunlarımız bu ülkede... Herkesin refahı için düşünmek ve doğruları not düşmek zorundayız ama sınır artık daha geride kalır.

Mesela artık açlık sınırı, fakirlik ve yoksulluk gibi mikro konular çok ilgimizi çekmeyecek. Enflasyon-hayat pahalılığı-zamlar vs daha geri planda kalacaktır. Çünkü toplumun tercihlerine saygı duymak zorundayız. Dikkate alınmayan gelişmeleri bizlerinde fazla dikkate almaması gerekir diye düşünüyorum.

Daha makro ve daha genel sorunlar yeni dönemde alanımızı yoğunlaştıracığımız yerler olacaktır.

Ülkemizin genel sorunları ve çözümleri konusunda yine veriler eşliğinde bilgileri aktarmaya devam edeceğiz. Ama dediğim gibi yorum kısımları artık çok çok sınırlı ve az olacaktır.

Haydin bekleyelim ve dua edelim. Allahım inşallah ben yanılıyorum... Amin.